

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ РОЗУМОВИХ КАРТ ДЛЯ КРАЩОГО ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ АУДИОТЕКСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Покращення результативності навчального процесу та підвищення рівня запам'ятовування матеріалу на заняттях з практики мови потребують розвитку мнемічної системи студентів.

Аналіз сутності студентської пам'яті дає можливість зрозуміти весь комплекс психологічних, фізіологічних та функціональних особливостей даного явища. З цієї метою варто зазначити, що в процесі засвоєння іноземної мови відбувається інтерференція окремих механізмів пам'яті з механізмами того чи іншого виду мовленнєвої діяльності. Зокрема з пам'яттю тісно пов'язаний такий вид іноземного мовлення як аудіювання, який відповідає за сприймання та декодування інформації.

Як комплексна діяльність аудіювання вміщує методичний, лінгвістичний та психологічний контекст. Психологічний контекст аудіювання полягає в розвитку механізмів мовлення, що задіяні в цій діяльності до рівня автоматизованої дії. У процесі дослідження увага більшою мірою буде зосереджена саме на психологічній складовій, оскільки вона має пряме відношення до площини, де пересікаються мнемічні механізми та механізми аудіювання.

Ведучи мову про запам'ятовування студентів, потрібно сказати, що воно невіддільне від свідомого відношення до матеріалу і тісно пов'язане з активністю мисленнєвої та мовленнєвої діяльності, з використанням раціональних мнемічних прийомів, зокрема таких як: групування, класифікація тощо [1; С.11]. Щодо специфіки використання аудіювання для розвитку пам'яті студентів, а саме логічної пам'яті, яка прervalоє на даному віковому етапі, слід зазначити про потребу наявності напруженої мисленнєвої роботи, тобто раціонального опрацювання поступаючої інформації та чіткого усвідомлення цілі, для чого потрібне виконання даної роботи [1; С.17]. Розвиваючи аудитивні навички, студенти будуть розвивати водночас і навички логічної пам'яті.

У проведеному експериментальному дослідженні *метою* було визначити яким чином використання карт пам'яті "розумових карт" підвищує рівень запам'ятовування аудіотекстів різних стилів.

Загальна методика організації і проведення дослідження слугувала для того, щоб дослідити психологічні особливості та позитивні зрушення в роботі мнемічної діяльності під час аудіювання різних англійських текстів із застосуванням методу розумових карт.

Завданням експерименту стало – виявлення ефективності використання методу розумових карт для кращого відтворення прослуханих іноземних текстів та специфіку інтелектуальної роботи в процесі запам'ятовування.

У формувальному експерименті брало участь 40 студентів 3 курсу Інституту іноземних мов НПУ імені М.П. Драгоманова; 20 з них представляли контрольну групу і 20-експериментальну.

Матеріалом для експерименту слугували 4 тексти різних стилів мовлення.

Зі студентами експериментальних груп проводилась наступна робота: прослухавши тексти 2 рази і використовуючи вміння з реконструкції текстів за допомогою карт пам'яті, написати переказ.

Торкаючись питання ефективності і особливостей методу розумових карт, варто згадати відомого зарубіжного психолога Т.Бузана [2], який стояв у витоків виникнення поняття "карта пам'яті" на психологічній арені. На основі положення про ключові слова він створює свою концепцію "Mind - mapping", що в перекладі означає теорія розумових карт. Узявши до уваги принципи роботи пам'яті дорослої людини, а це в основному раціональні мисленнєві прийоми, логічні способи опрацювання інформації, такі як: групування, виділення головного та другорядного в матеріалі, перекодування в меншій об'єм або узагальнення матеріалу та інші, Т. Бузан продукує свою концепцію, ціль якої – практична допомога всім, хто потребує кращого запам'ятовування і швидкого відтворення матеріалу, починаючи від книги, прослуханого тексту, до лекції чи то телефонного дзвінка. На початку ця концепція мала служити як опора-конспект для кращого запам'ятовування матеріалу в навчанні студентів, але згодом набула широкого розповсюдження.

У цілому, ефективність карти пам'яті пояснюється великою схожістю її функціональних можливостей та роботи людського мозку в процесі запам'ятовування.

Ось основні принципи подібності:

По-перше – це організація. Будь-яка інформація, яка потрапляє в поле діяльності людського мозку, підпадає під той чи інший вид організації – спочатку сенсорної, а згодом і семантичної. Розумова карта являє собою організоване ціле, де всі символи включені в її систему, підпадають під певну ієрархію згідно принципу першочерговості.

Друга спільна ознака – це узагальненість або функція виділення більш важливих і менш важливих елементів. Інтелект людини автоматично фільтрує інформацію і вибирає її за критерієм першочерговості. Такий же процес відбувається при складанні розумової карти.

Третя риса – це асоціативність. Якщо слова мають якусь спорідненість між собою, вони можуть потрапити в поле асоціативних зв'язків, що дає змогу краще запам'ятати і відтворити матеріал. Тому асоціативні зв'язки зображені на розумовій карті підсилюють цю здатність людини швидше відтворити потрібний матеріал.

Четверта ознака-візуальна проекція. Оскільки візуальні образи завжди краще запам'ятовуються, ніж просто при сприйнятті на слух, використання візуально наглядної розумової карти, підсилює мнемпроцеси, які проходять в людині.

Побудова кластерів або субпідтем в складі основної теми створює ефект групування сприйнятого тексту, що позитивно відображається на запам'ятовуванні і продукуванні потрібної інформації. Групування є п'ятою спільною рисою.

Особиста емоційна включеність в написання власної розумової карти заставляє суб'єкта більш серйозно і уважно ставитись до процесу запам'ятовування, що веде до кращих показників при перевірці результату запам'ятовування.

Будучи семантично наповненими і візуально видимими розумові карти відображають собою весь внутрішній процес запам'ятовування, який проходить в людському інтелекті, що дозволяє винести на поверхню його якісні характеристики і тим самим зробити процес більш усвідомленим і результативним.

Експериментальне порівняння використання звичайних конспектів та розумових карт у своєму експерименті дійшов висновку, що розумові карти на 50 % піднімають результат відтворення.

Карта пам'яті або розумова карта являє собою вербальну опору, яка виглядає певною мірою як схема і в загальному вигляді відображає інформаційну логічну карту того матеріалу, який потрібно запам'ятати.

Сама механіка створення розумової карти досить проста: після того, як матеріал сприйнято (прослухано чи прочитано), потрібно спробувати зобразити його схематично через діаграму ключових понять та образів, починаючи від самого важливого, які пересікаються між собою за допомогою різноманітних стрілок, що нагадують собою асоціативні зв'язки. Така розумова карта дозволяє помістити в себе 7-8 основних підтем або кластерів з того чи іншого тексту, які в свою чергу можуть дати старт іншим діаграмам в залежності від об'єму матеріалу. Хоча не рекомендується продукувати надто велику розумову карту, щоб не втратити орієнтир в новій інформації.

Для того щоб намалювати карту пам'яті того тексту, який потрібно запам'ятати і відтворити, спочатку потрібно знати за якими принципами вона будуватиметься. Передусім вам потрібно мати певну кількість ключових слів(десяток чи більше в залежності від розміру тексту), які будуть робочим матеріалом.

Щоб відповісти на питання про ключові слова, варто згадати зарубіжного психолога Вернона Грега [3], який висуває положення про ключові слова, що тою чи іншою мірою можуть виділятися по значущості з тексту серед загальної маси слів. Сам інтелект людини здійснює цю операцію з ціллю реорганізувати матеріал і зберегти його в сховищах пам'яті. У більшості випадків це конкретні повнозначні слова, зокрема іменники, дієслова; інколи ключовими словами можуть виступати прислівники та прикметники. Вони найбільше здатні регенерувати образи та створювати багаті і сильні асоціативні зв'язки, що і веде до кращого запам'ятовування матеріалу.

У зв'язку з тим, що ключові слова є носіями найближчого змісту послання вони наче "замикають" в собі більше інформації і служать "ключами" для її відновлення.

З матеріалів констатувального дослідження було зроблено висновок, що найкращими парами ключових слів, які найбільше сприяють запам'ятовуванню саме в англійській мові є присудкові пари слів або предикативні пари (з англійської мови присудок перекладається як предикат).

Далі буде представлено загальні правила зображення самої карти пам'яті, яка була основним інструментом при роботі з аудитивними матеріалами для кращого їх запам'ятовування.

Техніка виконання:

1. Слід почати з центрального поняття тексту, яке буде в основі карти.
2. Далі від центрального поняття, основної теми, вести стрілки для передачі підтем, які утворюють основну діаграму тексту-базис карти.
3. Потім від підтем тексту можна вести стрілки для субпідтем тексту, які можуть сформувати власні діаграми, відповідно від центральної діаграми можна вивести і інші діаграми, які зможуть передати більш детальну інформацію з тексту.
4. Відповідно можна передати весь текст за допомогою діаграмного методу – в основі базова діаграма, а по бокам-додаткові менші діаграми.
5. Можна використовувати образи з історії, передані за допомогою символів та піктограм.
6. Якщо використовується не символічний, а вербальний метод, слід розміщати слова на лініях, по одному – два слова на стрічці.
7. Стрічки мають бути з'єднані між собою.
8. Можна малювати карту пам'яті за допомогою різних кольорів.
9. Карта є відкритою – її завжди можна продовжити, якщо з'являться додаткові ідеї по тексту.
10. Можна використовувати різні знаки та мікромалюнки.

В експериментальному дослідженні використовувались 4 види карт пам'яті відповідно до різних стилів аудіотекстів:

1. Карта пам'яті діаграмного типу для публіцистичного аудіотексту.
2. Карта пам'яті пірамідального типу для наукового аудіотексту.
3. Карта пам'яті древоподібного типу для художнього аудіотексту.
4. Карта пам'яті змішаного типу для розмовного аудіотексту.

Результати аудіювання студентами контрольної групи представлені в таблиці 1.

Результати аудіювання студентами експериментальної групи представлені в таблиці 2.

Таблиця 1

Ефективність відтворення матеріалу студентами контрольної групи у (%)				
Стилі аудіо-текстів	Розмовний	Художній	Публіцистичний	Науковий
Студенти				

1.	90	80	80	30
2.	90	65	85	30
3.	75	50	60	20
4.	85	60	85	10
5.	75	60	30	10
6.	80	10	30	20
7.	70	40	30	20
8.	30	30	30	10
9.	40	50	30	10
10.	70	60	40	50
11.	70	40	20	15
12.	80	70	75	40
13.	85	70	75	20
14.	95	85	90	80
15.	90	80	70	70
16.	80	70	70	10
17.	85	85	85	50
18.	80	70	70	30
19.	80	50	60	20
20.	20	10	20	10

Таблиця 2

Ефективність відтворення матеріалу студентами експериментальної групи у (%)

Стилі аудіо-текстів	Розмовний	Художній	Публіцистичний	Науковий
Студенти				
1.	80	80	75	70
2.	90	85	85	75
3.	90	90	90	85
4.	85	85	75	70
5.	80	80	80	65
6.	95	85	75	50
7.	100	85	80	80
8.	85	75	75	70
9.	90	80	80	70
10.	90	90	85	60
11.	85	85	75	50
12.	95	90	80	85
13.	85	75	70	65
14.	90	85	75	70
15.	90	80	70	70
16.	80	60	60	60
17.	95	85	90	80
18.	85	80	80	60
19.	90	90	90	85
20.	65	60	60	50

Аналіз даних по результатам контрольної групи представлений у таблиці рівнів відтворення матеріалу № 3, де у відсотковому співвідношенні показано скільки студентів потрапили до категорії високого, середнього чи низького рівнів.

Критерії рівнів запам'ятовування визначались за такою шкалою:

- 1) Діапазон відтворення від 0 до 60% був прийнятий за низький рівень.
- 2) Діапазон відтворення від 61 до 80 був прийнятий за середній рівень.
- 3) Діапазон відтворення від 81 до 100 був прийнятий за високий рівень.

Таблиця 3

Кількість студентів згідно рівнів відтворення матеріалу у (%) – контрольна група

Стилі аудіо-текстів	Розмовний	Художній	Публіцистичний	Науковий
Рівні				
Високий	35%	10%	20%	0%
Середній	50%	35%	30%	10%
Низький	15%	55%	50%	90%

Таблиця 4

Кількість студентів згідно рівнів запам'ятовування матеріалу у відсотках – експериментальна група

Стилі аудіо-текстів	Розмовний	Художній	Публіцистичний	Науковий
Рівні				
Високий рівень	80%	55%	25%	10%
Середній рівень	20%	35%	65%	60%
Низький рівень	0%	10%	10%	30%

Аналізуючи показники, отримані по аудіюванню тексту розмовного стилю мовлення контрольної групи, слід сказати, що загалом студенти справились із завданням досить успішно, виконавши роботу на належному рівні. Особливістю текстів розмовного жанру є відносна простота вираження граматичних та лексичних засобів мовлення. Оскільки звичайні розмови в більшості своїй не є заангажованими термінологічною, професійною, книжною лексикою, складними граматичними патернами (конструкціями), відтворення аудіотекстів подібної тематики не створює особливих складнощів для студентів. Хоча є відсоток студентів, яким потрібно працювати над собою і досягати кращих результатів. При порівнянні результатів контрольної групи із експериментальною помітна різниця у тому, що значно зріс відсоток студентів, які змогли виконати завдання на високому рівні. Крім того, студентів, які б виконали завдання на низькому рівні, не залишилось, що є мотивуючим фактором для подальшого вдосконалення над власним мнемічним апаратом.

Для художніх текстів характерною є дещо інша специфіка вираження змісту, ніж в розмовних дискурсах. Цей жанр мовлення має складнішу систему стилістичних засобів, оскільки авторський художній задум завжди потребує багатих на семантичні образи та асоціації лексичних та стилістичних конструкцій (епітети, метафори, гіперболи, порівняння, інверсії, тощо). Це створює труднощі для тих, хто намагається запам'ятати і детально відтворити подібний текст, оскільки часто художній виклад подій не вписується в раціонально-логічну призму сприйняття та інтерпретації. В більшості, для художнього жанру притаманні емоційно-символічні, суб'єктивно-гіперболізовані форми подачі матеріалу.

Проводячи порівняльний аналіз контрольної та експериментальної груп стосовно результатів аудіювання тексту художнього стилю мовлення, варто

зазначити, що ситуація із запам'ятовуванням теж значно змінилася. Суттєво зросла кількість студентів, які змогли відтворити прослуханий текст на високому рівні. Відчутно нижчими стали показники по низькому рівню.

Враховуючи той факт, що художні тексти дуже часто використовуються для занять з аудіювання, використання карт пам'яті створює хороші перспективи при мнемічній роботі зі студентами.

Публіцистичні тексти відрізняються від розмовних та художніх за багатьма параметрами. Якщо для розмовного дискурсу характерним є особистісна мотивація, для художнього-естетична, то для публіцистичного-соціальна. Метою публіцистичного жанру є акцентуація уваги на інформації, яка має стимулювати слухача або читача до певних кроків у напрямку міжособистісних сфер діяльності. Відповідно до цього використовуються такі виражальні мовні засоби, які сприяють досягненню вищезгаданої цілі. Зокрема: неологічний пласт лексики, розгортання теми від часткового до загального за допомогою таких синтаксичних конструкцій як первинна предикація (граматична основа), вторинна предикація (інфінітивні, дієприкметникові, дієприслівникові звороти), ідіоматичні та фразеологічні кліше. Усе це створює передумови для передачі автором тих інтенцій, які зможуть вплинути на емоційно-вольовий стан слухача або читача і змінити його думку про ту чи іншу проблему, що потребує вирішення.

Виходячи з результатів аудіювання публіцистичного тексту контрольною і експериментальною групою спостерігається така картина: в контрольній групі більшість студентів змогли відтворити текст на низькому рівні – 50%, малий відсоток студентів зробив це на високому рівні – 20% і дещо більший відсоток зробив це на середньому рівні – 30%; щодо експериментальної групи, потрібно відмітити, що відбулися серйозні зрушення в сторону збільшення кількості студентів, які відтворили текст на середньому рівні – 65%. Значно скоротився відсоток осіб, які погано запам'ятали матеріал – 10%.

Ведучи мову про наукові тексти, потрібно розглянути їх жанрову специфіку. Слід почати з того, що науковий стиль мовлення використовується для передачі результатів досягнень в сфері науки. Оскільки наукова діяльність завжди проходить в точних, раціональних, логічно-послідовних рамках, її результати реєструються в тій самій манері. Тобто автор при викладі наукових даних повинен дотримуватись певних норм, які не можуть порушуватись. Зокрема, це чіткі граматичні конструкції, прозорість думки, нейтральна лексика, послідовність вираження матеріалу, логічно-тезисний характер, точний фактаж результатів, відсутність емоційної та суб'єктивної аргументації. Відповідно до цього мнемічна робота з подібними текстами вимагає врахування вищезгаданих особливостей. Наприклад організації запам'ятовування таким чином, щоб складність наукового тексту при відтворенні замість недоліку стала перевагою. Це можливо, якщо мнемічну роботу проводити в той самий спосіб, в якому створений текст – за допомогою схематичних структур, компоненти яких пов'язані між собою серією логічних зв'язків. Розумові карти з їх логічною організацією запам'ятовування значно полегшують цей процес.

Проводячи аналіз результатів по аудіюванню наукового стилю мовлення в контрольній та експериментальній, слід підкреслити, що у порівнянні з контрольною групою, студенти в експериментальній групі змогли краще запам'ятати матеріал, виходячи з показників по рівням відтворення. Хоча текст був доволі складним, близько 60% студентів з експериментальної групи виконали завдання на середньому рівні, на противагу студенти з контрольної групи значно гірше запам'ятали матеріал: лише 10% на середньому рівні, всі інші-на низькому.

Таблиця 5

Порівняльна характеристика показників середнього арифметичного по групах щодо ефективності відтворення матеріалу в цілому та по кожному зі стилів аудіотекстів у (%)

Стилі аудіотекстів Групи студентів	В цілому по всіх стилях	Розмовний	Художній	Публіцистичний	Науковий
Контрольна група	53,69	73,5	56,75	56,75	27,75
Експериментальна група	78,82	87,25	81,25	78,28	68,5

Загалом, результати методики створення розумових карт до аудіотексту показали, що застосовуючи попередньо короткий конспект у вигляді графічно-схематичної карти пам'яті до іноземного аудіотексту, студенти змогли краще запам'ятати і відтворити матеріал. Це свідчить, що запропонований метод є ефективним і суттєво підвищує результативність мнемічної діяльності в процесі аудіювання. Відповідно витрачений час на отримання студентами потрібних вмінь і навичок для правильного використання вищезгаданої методики приніс свої дивіденди, тим самим підтвердивши теоретичну гіпотезу. Оскільки аудіювання є видом мовленнєвої діяльності, який часто використовується на заняттях з іноземної мови, систематичне використання методу розумових карт допоможе значно покращити сприймання студентами нової інформації та її засвоєння шляхом інтенсифікації мнемічної функції.

Подано до редакції 15.01.10

ЛІТЕРАТУРА

1. *Chao Keo T.* Особенности запоминания в студ. возрасте : автореф. ... канд. психол. наук. / Т. Чао Кео. – Л., 1972. – 18 с.
2. *Buzan T.* Use Your Head. – London: BBC Publications, 1974/published in U.S.A. As Use Both Sides of Your Brain. – New York: Dutton, 1977.
3. *Gregg V.* Human Memory. – London: Methuen, 1975. – P. 50.
4. *Howe J.A. and Godfrey J.* Student Note-taking as an Aid to Learning. – Exeter: Exeter University Teaching Services, 1977.

РЕЗЮМЕ

В статті розглядається питання використання методу карт пам'яті для кращого запам'ятовування і відтворення аудіоматеріалів студентами на заняттях з англійської мови. Проведено аналіз особливостей мнемічної роботи з текстами різних мовленнєвих стилів. Звертається увага на специфіку публіцистичних, розмовних, художніх, наукових текстів. Пропонується коротка характеристика кожного зі стилів мовлення в контексті аудіювання. Представлено інформацію про виникнення методу на психологічній арені, становлення даного підходу в процесі роботи з людською пам'яттю в різних сферах діяльності, автора методики і рекомендації по її застосуванню на заняттях. Результати експерименту схематично подані в таблицях, де в процентному співвідношенні наглядно показано наскільки змінилась ефективність запам'ятовування аудіоматеріалів при використанні вищезгаданої методики.

Ключові слова: метод карт пам'яті, аудіоматеріали, мнемічна система, стилі мовлення, специфіка запам'ятовування.

А.И. Жовнирук **ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДА УМСТВЕННЫХ КАРТ ДЛЯ ЛУЧШЕГО ЗАПОМИНАНИЯ АУДИОТЕКСТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ**

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается вопрос использования метода карты памяти для лучшего запоминания и воспроизведения аудиоматериалов студентами на занятиях по английскому языку. Произведено анализ особенностей мнемической работы с текстами разных жанров речи. Обращается внимание на специфику публицистических, разговорных, художественных, научных текстов. Предлагается краткая характеристика каждого из жанров речи в контексте аудирования. Представлено информацию о возникновении метода карты памяти на психологической арене, процессе становления этого подхода при работе с человеческой памятью в различных сферах деятельности, авторе данной методики и рекомендации по правильному использованию на занятиях. Результаты эксперимента схематически представлены в таблицах, где в процентном соотношении наглядно показано насколько изменилась эффективность запоминания аудиоматериалов при использовании вышеупомянутой методики.

Ключевые слова: метод карт памяти, аудиоматериалы, мнемическая система, жанры речи, специфика запоминания.

A.I. Zhovnyruk **PECULIARITIES OF USING MIND MAPING FOR REINFORCING MEMORIZATION OF AUDIOTEXTS AT ENGLISH LESSONS** **SUMMARY**

The article investigates the question of the mind mapping for reinforcing memorization and providing students' effective work with audio-materials at English lessons. The author analyzes peculiarities of mnemonic work with texts of different speech genres; pays attention to specificity of publicistic, colloquial, belles-

lettres, scientific texts; suggests information about origin of mind mapping in psychology, the process of its development when working with human memory in different spheres of life, the author of the method and recommendations on its usage at lessons. The results of the experiment are presented in charts, percentage correlations vividly demonstrating the change of efficiency of memorizing audio material while using the above-mentioned method.

Keywords: mind mapping, speech genres, peculiarities of memory work, mnemonic system, audio materials.
